

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Основна информация:

Име на курса: **Основи на философската грамотност**

Лектор: проф. д. н Борислав Градинаров

Телефон: 0888 818 332

Имейл: b.gradinarov@ips.bas.bg

Хорариум: 30 учебни часа

Анотация (до 150 думи):

Предназначението на лекционния курс е да обобщи и систематизира знанията за главните теми, които маркират траекторията на най-старата и фундаментална от всички науки – философията. Синтезирано се представят ключовите моменти от основните дискусии в науката за мъдростта – какви са нейният обект и предмет, какво е значението ѝ за отделния човек и за обществото като цяло, кои са собствено философските методи и в какво се състои методологическата ѝ роля по отношение на специалните науки, какви са предимствата и слабостите на утвърдените до момента онтологични направления – материализъм, идеализъм, дуализъм и плурализъм. Специално внимание е отделено и на дискусиите за същността на съзнанието и езика, както и за отношението между душата и тялото.

Важно място в курса е отредено на познанието и неговите ограничения. Анализират се възникването и главните тези на емпиризма, рационализма и на диалектиката, схващанията за истината, както и основните концепции за това какво е истинното знание.

Тематично съдържание на курса (кратко описание по теми или модули):

Тема 1: **ЩО Е ФИЛОСОФИЯ. НУЖДАТА ОТ ФИЛОСОФСКО ЗНАНИЕ.** Философията като познание за света. От митологията към философията. Философията и другите форми на духовна култура. Потребността от изучаването на философията.

Тема 2. **ОБЕКТ И ПРЕДМЕТ НА ФИЛОСОФИЯТА. ОСНОВНИЯТ ФИЛОСОФСКИ ВЪПРОС. ФИЛОСОФИЯТА И ЧАСТНИТЕ НАУКИ.** Какво изучава философията? Обект и предмет на философията. Основният философски въпрос. Отношението философия – частни науки. Абстрактна ли е философията? Нужна ли е философията на частните науки?

Тема 3. **ФИЛОСОФСКОТО ОСМИСЛЯНЕ НА СВЕТА. ХОЛИЗЪТ И РЕДУКЦИОНИЗЪТ. ФУНКЦИИ И СИСТЕМА НА ФИЛОСОФИЯТА.** Специфика на философското мислене. Има ли философията собствен език? Холизъм и редукционизъм във философията. Функции на философията. Система на философското знание. Историята на философията.

Тема 4. **ЩО Е МЕТОД? ФИЛОСОФСКИТЕ МЕТОДИ. ФИЛОСОФИЯТА КАТО МЕТОДОЛОГИЯ НА ЧАСТНИТЕ НАУКИ.** Видове методи. Философските методи. Философията като методология на частните науки.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Тема 5. **ОНТОЛОГИЯТА. ПОНЯТИЕ ЗА СУБСТАНЦИЯ.** Разликата между същност и явление. Въпросът за субстанцията. Същност и значение на онтологемите. Задачите на онтологията. Предизвикателствата пред онтологията.

Тема 6. **КЛАСИЧЕСКИЯТ ФИЛОСОФСКИ МАТЕРИАЛИЗЪМ.** Понятие за материализъм. Науката като средство за утвърждаване на философския материализъм. Категорията материя. Класическият материализъм и проблемът за съзнанието.

Тема 7. **ФИЛОСОФСКИЯТ ИДЕАЛИЗЪМ.** Същност на обективния идеализъм. Какво е значението на обективния идеализъм? Субективният идеализъм.

Тема 8. **ДУАЛИЗЪМЪТ И ПЛУРАЛИЗЪМЪТ КАТО ОНТОЛОГИЧНИ ТЕОРИИ.** Дуализмът на Рене Декарт. Други видове дуализъм. Плурализмът като философска концепция. Употреба на понятието плурализъм извън философията. Проблемът за отношението между душата и тялото. Онтологията като метафизика.

Тема 9. **МИСЛЕНЕТО.** Мисленето като атрибут на съзнанието. Психика и съзнание. Съвременните предизвикателства пред теориите за съзнанието.

Тема 10. **ДИАЛЕКТИКАТА.** Същност на диалектиката. Диалектиката срещу метафизиката. Основните диалектически принципи и закони.

Тема 11. **ТЕОРИЯТА НА ПОЗНАНИЕТО И НЕЙНОТО МЯСТО И РОЛЯ ВЪВ ФИЛОСОФИЯТА.** Понятие за теория на познанието. Исторически бележки. Субектът и обектът като гносеологически категории. Видове познание. Методологическата роля на теорията на познанието. Философският агностицизъм.

Тема 12. **ЕМПИРИЗЪМЪТ КАТО ГНОСЕОЛОГИЧЕСКА ПЛАТФОРМА.** Зараждане и същност на емпиризма. Методологическите ограничения на индуктивния метод и на емпиризма. Френсис Бейкън. Солипсизмът.

Тема 13. **ФИЛОСОФСКИЯТ РАЦИОНАЛИЗЪМ.** Основните черти на гносеологическия рационализъм. Априорно и постериорно познание. Вродените идеи. Ирационализъмът и познанието. Рационализъмът срещу емпиризма. Критични бележки. Критическият рационализъм.

Тема 14. **ЩО Е ИСТИНА? ОСНОВНИ ФИЛОСОФСКИ ТЕОРИИ ЗА ИСТИНАТА.** Ролята на практиката. Характеристики на истината. Кореспондентна теория за истината. Семантична теория за истината. Прагматистка теория за истината. Кохерентна теория за истината. Догматична теория за истината. Консенсусна теория за истината. Конвенционална теория за истината. Онтологична теория за истината. Екзистенциална теория за истината. Плуралистични теории за истината.

Тема 15. **ЕЗИКЪТ.** Еволюцията на познанието за езика. Езикът като модус на съзнанието. Философията на езика.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Форми на обучение и оценяване:

Лекционна

Присъствена форма на обучение

Изпит – писмен тест и устен изпит

Компетентности, придобити в резултат на обучението (3-5 точки):

Курсът е предназначен за докторанти не само от социалните и хуманитарните, но и от природните науки. Той формира систематизирано знание за най-важните, фундаменталните философски проблеми и за тяхното приложение както в научно-изследователската дейност, така и в чисто житейски план. Курсът формира критично мислене и позволява на курсистите да разглеждат проблемите логично като ги поставят в по-широкия им философски контекст,

По темите от курса има и учебник със същото заглавие: „Основи на философската грамотност“ (2024).

Литература:

Аврелий Августин, 1986, Изповеди в Антология по средновековна философия, София, изд. Наука и изкуство.

Адлер, Алина, 2021, Ты в порядке, Москва, Альпина-Диджитал.

Аристотел, 1992, Категории, София, изд. Наука и изкуство

Аристотел, 2012, Физика в Съч. в 6 тома, том 2, част 1, София, изд. Захарий Стоянов.

Аристотел, 2023, Метафизика, София, УИ Св. Кл. Охридски.

Бабева, Соня, 2004, Философия, Шумен, УИ Епископ Константин Преславски.

Бейкън, Френсис, 1968, Нов органон, София, изд. Наука и изкуство.

Берестов Иван. В. 2021, Зенон Элейский в современных переводах и философских дискуссиях, Новосибирск, ИФПР СО РАН.

Бояджиев, Валентин, 2019, Що е философия?, <https://valentinboyadzhiev.com/2019/10/07/shto-e-filosofiq/>

Бъркли, Джордж, 1992, Трактат за принципите на човешкото познание във Философски произведения, т. 1, София, изд. Шабмала.

Върбанов, Иван, 2007, Въведение във философията, Ботевград, Издателство на МВБУ.

Ганев, Иван, 1998, Разсъдък и разум, София.

Гильберт, Давид и Пауль Бернайс, 1970, Основания математики. Логические исчисления и формализация арифметики. Москва, изд. Наука.

Гофман, Александр Б., 2005, Существует ли общество? От психологического редукционизма к эпифеноменализму в интерпретации социальной реальности, сп. „Социологические исследования“ 2005. № 1, с. 18 – 25.

Градинаров, Борислав, 2019, Силата на системния фактор, София, изд. Изток-Запад.

Дайър, Уейн, 1993, Вашите слаби места, София, изд. Наука и изкуство.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Декарт, Рене, 1978, Избрани философски съчинения, София, изд. Наука и изкуство.

Докинс, Ричард, 2015, Себичният ген, София, изд. Изток-Запад.

Енгелс, Фридрих, 1974, Лудвиг Фойербах и краят на класическата немска философия, София, Партиздат.

Енциклопедичен речник на античната митология и класическата древност, 2005, София, изд. Колибри.

Зорина, Зоя Ал., Инга И. Полетаева, 2002, Элементарное мышление животных, Москва, изд. Аспект Пресс.

Кант, Имануел, 2013, Критика на чистия разум, София, АИ „Проф. Марин Дринов“.

Лаерций, Диоген, 1985, Животът на философите, София, изд. Народна култура.

Лайбниц, Готфрид, 2015, Монадология, София, изд. Изток-Запад.БОРИСЛАВ

ГРАДИНАРОВ

240

Ленин Владимир И., 1968, Полн. собр. соч., Москва, Издательство политической литературы.

Лок, Джон, 1972, Опит върху човешкия разум, София, изд. Наука и изкуство.

Любимов, Николай А., 1886, Философия Декарта, Петербург, Типография В. С. Балашева.

Мавлов, Людмил, 2008, Как работят мозъчните неврони – локално или глобално? в сп. „Невросонография и мозъчна хемодинамика“, том 4, бр. 2/2008 г.

Михалчев, Димитър, 1992, Към учението за относителността на истината, в „Теории за истината“ (съст. Любен Сивилов), София, УИ „Св. Климент Охридски“, с. 52 – 99.

Немов, Роберт С., 1997, Психология, Москва, Гуманитарный издательский центр „ВЛАДОС“.

Николов, Борис, 2015, Кратка история на априорността, <https://notabene-bg.org/read.php?id=352>, посетен на 18.01.2024.

Петров, Сава, 1965, Понятия за обективно и субективно, София, изд. Наука и изкуство.

Петров, Филип, 2015, Апориите на Зенон Елейски, <https://nauka.offnews.bg/matematika/aporiite-na-zenon-elejski-1603.html>, посетен на 13.01.2024.

Пиърс, Чарлз, 1992, Как да направим идеите си ясни, в „Теории за истината“ (съст. Любен Сивилов), София, УИ „Св. Климент Охридски“ с. 143 – 186.

Платон, 1979, 1982, Диалози, т. 1 и 2, София, изд. Наука и изкуство.

Попър, Карл, 2000, Нищетата на историцизма, София, изд. Рива.

Поршнев, Борис Ф., 1981, За началото на човешката история, София, изд. Наука и изкуство.

Радев, Ради, 1981, История на античната философия, София, изд. Наука и изкуство.

Радев, Ради, 1983, История на античната философия (от Платон до Карнеад), София, изд. Наука и изкуство.

Ранд, Айн, 2011, Философията: кому е нужна, София, изд. Изток-Запад.

сб. Питагор и питагорейците, 1994, съст. Кашъмов, А., И. Панчовски, библи. Касталия.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Сеченов, Иван М., 1952, Рефлексы головного мозга, Москва, изд. Академии медицинских наук СССР.

Сивилов, Любен, 1994, Системното познание, София, УИ Св. Кл. Охридски.

Спиноза, Бенедикт, 1981, Етика, София, изд. Наука и изкуство.

Стросън, Питър, 1996, Философията – лично виждане, във „Философията в Оксфорд днес“, съст. Мария Стойчева, София, УИ „Св. Климент Охридски“.

Фери, Люк и Клод Капелие, 2018, Красивата история на философията, София, изд. Изток-Запад.

Хабермас, Юрген, 1992, Теории за истината в „Теории за истината“ (съст. Любен Сивилов), София, УИ „Св. Климент Охридски“, с. 304 – 356.

Хайдегер, Мартин, 1992, За същността на истината в „Теории за истината“ (съст. Любен Сивилов), София, УИ „Св. Климент Охридски“, с. 418 – 439.

Хегел, Георг, 2001, Науката Логика, т. 1, София, Изд. Европа.

Хегел, Георг, 2000, Енциклопедия на философските науки, т. 2, София, изд. ЛИК.

Хегел, Георг, 1997, Енциклопедия на философските науки, т. 1, София, изд. ЛИК.

Хегел, Георг, 2023, Кой мисли, абстрактно (превод Стилиян Йотов)

<https://philosophia-bg.com/archive/philosophia-22-2019/wer-denkt-abstrakt/>

Хипонски, К., 1879, Творенията на блажения Августин, Гл. 2.

Хобс, Томас, 1980, За тялото, София, изд. Наука и изкуство.

Хобс, Томас, 2017, Левиатан, София, Изд. Лист.

Хусерл, Едмънд, 1991, Идеята за феноменологията, София, изд. Евразия-Абагар.

Хюм, Дейвид, 2016, Изследване на човешкия разсъдък, София, изд. Изток-Запад.

Чомски, Ноам, 2012, Студии за езика и философията на ума, София, изд. къща ЛИК.

Ясперс, Карл, 1992, Истината, в „Теории за истината“ (съст. Любен Сивилов), София, УИ „Св. Климент Охридски“, с. 395 – 416.

Baird, Forrest E et al. 2008, From Plato to Derrida. Upper Saddle River, New Jersey, Pearson Prentice Hall.

Bennett, Jonathan, 2017, Leibniz's exchange of views with Bayle, p. 30. https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/leibniz1697a_1.pdf, посетен на 12.01.2024.

Chalmers, David J., 1996, The conscious mind, New York, Oxford University Press.

Clarke, Desmond, 2006, Descartes, a Biography, Cambridge, Cambridge University Press.

Ferrier, James Frederick, 2001, Philosophical Works of James Frederick Ferrier, vol. 1, Bristol, Thoemmes Press.

Giddens, Anthony, 1990, The Consequences of Modernity, Stanford University Press

Hersch, Jeanne, 1993, L'étonnement philosophique. Une histoire de la philosophie, Paris, Gallimard.

Jolley, Nicholas, 1995, The Cambridge Companion to Leibniz, Cambridge University Press.

Kirkham, Richard L. 2001, Theories of Truth: A Critical Introduction. MIT press

Kisner, Matthew J., 2011. Spinoza on Human Freedom: Reason, Autonomy and the Good

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Life, Cambridge, Cambridge University Press.

Lam, Bourree, 2021, The Earning Power of Philosophy Majors, <https://www.theatlantic.com/business/archive/2015/09/philosophy-majors-out-earn-other-humanities/626783/>

Iamblichus, 1965, The Life of Pythagoras, chap. XII. (translated by R. Burch from De vita Pythagorica liber, ed. A.M. Hakkert.

Lawsen, Tony, 2014, A conception of social ontology, in Social Ontology and Modern Economics, London Routledge.

Livio, Mario, 2002, The Golden Ratio: the Story of PHI, the World's Most Astonishing Number, New York, Broadway Books.

Penfield Wilder and Lamar Roberts, 1952, Speech and Brain Mechanisms, Princeton University Press.

Reich, Robert B., 2011, The Work of Nation: Preparing Ourselves for 21st Century Capitalism, Penguin Random House LLC

Rescher, Nicholas, 2006, The Price of an Ultimate Theory, Collected Papers IX: Studies in Metaphilosophy

Допълнителна информация (по желание) (например: специални изисквания, лабораторно оборудване, предварителни знания):

Докторантите следва да имат завършена степен магистър без значение на специалността.